

RIIGIKOGU

I. istungjärk.

Protokoll nr. 4.

1921. a.

Sisu: 1. Teadaanne rkl. O. Münther'i tagasiastumisest Riigikogust. — 2. Päewakorra täiendamine. — 3. Wabariigi Walitsuse seletused E. Sots.-dem. T. P. Rk. rühma arupärimise peale sõjaseaduse edasikestmise kohta. — 4. Läbirääkimised Wabariigi Walitsuse seletuste puhul. — 5. Ülemineku wormeli wastuwõtmine. — 6. Amnestiaseaduse eelnõu — E. Is. Sots. Tööl. Partei Riigikogu rühma ettepanek. — 7. Riigikaitse, välisasjade, kodukorra, omawal. ja üleüld. komisjonide täiendawad walimised. — 8. Rkl. J. Piiskar'i erakorraline teadaanne E. I. S. T. P. Rk. r. seisukoha awaldamiseks komisjonide walimiste tagajärgede kohta. — 9. Seaduse eelnõu Eesti—Wenemaa wahelise raudtee-konwentsiooni kinnitamise kohta. — 10. E. Is. Sots. T. P. Rk. rühma obstruktsioon. — 11. Rkl. E. Jonas'e, K. Freiberg'i, O. Gustawson'i, J. Piiskar'i, A. Hansen'i ja P. Keerdo 3 koosolekuks wäljajehimine. — 12. Ülesleiduste, kaubamärkide, mustrite ja mudelite kaitseead. eelnõud. — 13. Seaduse eelnõu mõnede muudatuste kohta ärimaksu-seaduses. — 14. Seemnemüügi korralduse seaduse eelnõu. — 15. Siseministeeriumile 59.900 marga krediidi määramine. 16. Seaduse eelnõu Aj. Wal. poolt 28. weebr. 1919. a. wastuwõetud I täiend. määruse, mõisate korratu majapidamise ja laastamise asjus. — 17. Seaduste eelnõud arstide kutsetegewuse kohta. 18. Täiendaw seaduse eelnõu posliiniseaduse X. peatüki muutmise kohta. — 19. Teadaanne Riigikontrollnõukogu liikme P. Reisik'i ametist wabastamise kohta. — 20. Wabariigi Walitsuse palwe kohustest wabastamise kohta. — 21. Järgmise koosoleku aja kindlaksmääramine.

Eesti Riigikogu koosolek 25. jaan. 1921. a. kell 5 p. 1. Toompea lossi Walges²saalis.

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees O. Strandman.

Sekretäär: A. Tupits.

Walitsuse lauas: Riigiwanem A. Piip, rahaminister K. Baars, toitlusminister P. Johanson, haridusminister J. Annusson, kaubandus-tööstus-, teedeminister J. Kukk, siseminister L. Olesk, riigikontrollööri k. t. A. Wellner.

Koosolek algab kell 5.30 min.

1. Teadaanne Juhataja O. Strandman: Kõige pealt on mul au Riigikogule teatada, et Riigikogu liige Otto Münther on juhatusese teada annud, et tema palub ennast Riigikogu liikme

kohustest wabastada ja sellepärast on järgmisele kandidaadile Iseseisew. Sots. Töölisterühma nimekirjas Paul Abramson'ile kutse saadetud Riigikogu koosolekule ilmuda.

2. Päewakorra täiendamine. Tänane päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Juhatus teeb ettepaneku päewakorda 12-da punktiga täiendada — nimelt, Wabariigi Walitsuse ametistlahkumise teadaandega.

Rkl. J. Piiskar (is.): Teen ettepaneku päewakorda wõtta komisjoni täien-

dawad walimised ja nimelt 3-da päewakorra punkti all.

Juhataja O. Strandman: Nii on päewakorra täiendamise kohta kaks ettepanekut: kõige pealt juhatusese ettepanek 12-da päewakorra punktina wõtta Wabariigi Walitsuse teadaanne. Kes on selle wastuwõtmise poolt? Wastu? Ei keegi. Sellega on otsustatud seda teadaannet päewakorda wõtta. Teine ettepanek — päewakorda wõtta komisjoni täiendawad walimised. Kes on selle poolt? Wastu? Ei keegi. Siis on ettepanek seda 3-da päewakorra punkti alla wõtta. Kes on selle poolt? Kes vastu? Ei keegi. Sellega on see ettepanek 3-daks päewakorra punktiks wastuwõetud.

3. W. W. seletused E. Sd. T. P. Rk. rühma arupärimise sõjaseaduse edasikestmise kohta. Siseminister L. Olesk: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle arupärimise peale, mis Riigikogu Juhatusese poolt walitsusele üle anti, oleks wõinud wal-

itsus juba minewal koosolekul wastata, kui ta arwanud oleks, et see arupärimine selles korras sisse on tulnud, nagu see riigi põhiseaduses ette on nähtud; sellepärast oleks ka wõimalik olnud mul, kui siseministril, kes praegu kohustatud on sõjaseadust teostama, selle küsimuse peale wastata, kui lihtlabase küsimuse peale, nagu ta põhiseaduses ette on nähtud, kui seda küsimust ei oleks püütud mitte arupärimisena wälja anda. Kuid arupärimise

peale ei lugenud ma mitte võimaliku olewat koosolekul wastata. Kuna ta minewal Riigikogu koosolekul tarwilise enamuse sai ja sest ettepanekust arupärimine sai, siis wõin mina selle arupärimise peale wastata. Ja mul on au Riigikogule teadaanda järgmist: mis puutub arupärimise esimesse punktisse, nimelt, kas on walitsusel teada, et sõjaseadus Wabariigis makswate seadustega, eriti ka põhiseadusega, wastolus on, siis pean selle peale wastama ümmarguselt ja lühidalt: „Ei“. Walitsusel ei ole seda teadmist mitte, sest kui walitsusel see teadmine oleks olnud, siis ei oleks tema seadusewastast seadust oma tegevuse aluseks mitte pannud. Ma pean ütleva, et see arupärimise sissejuhataw osa, mis püüab selgeks teha, nagu oleks sõjaseadus praegusel ajal seaduswastane, wõib ehk kuidagi igale teisele selgeks teha, kuid ühele juristile ja walitsusliikmele, kes Wabariigi Walitsuse wõimu teostama peab, ei suudeta seda mitte selgeks teha. Mis puutub sellesse, kas nüüd Wabariigi põhiseaduse läbi, nagu ta Asutawa Kogu poolt on wastu wõetud ja maksuma pandud, kõik senniajani makswad seadused tühjaks on tunnistatud, siis pean ma tähendama, et sarnast punkti põhiseaduses mitte ei ole, ning seda ka järeldada ei saa sellepärast, et meie teame, et meie riik, kui ta loodud sai, mitte kui merewahust wälja ei tulnud, waid kui endise riigi osa, ja sellest endise riigi seadustekogust on kõik makswaks jäänud, niipalju kui otsekohe pole tühjaks tunnistatud.

Seesama põhimõte, mis omal ajal Aju-tise Walitsuse poolt maksuma pandi ja „Riigi Teatajas“ ära trükitud sai, on maksew ka sõjaseaduse kohta. Seesama sõjaseadus, nagu ta 1918. a. wälja kuulutati ja praegu weel maksew on, on seaduslikus korras wälja kuulutatud ja maksub seaduslikul alusel ka praegu weel. Kui põhiseadus oleks tahtnud seda seadust tühjaks teha, siis oleks tema pidanud sellekohase määruse wälja kuulutama, et sõjaseadus mitte enam edasi ei maksa. Sellekohast määrust ei ole põhiseaduses, ei ka selles seaduses, mille abil ja mille põhjal tema maksuma pandi, nii et siis selle sõjaseaduse kui makswa seaduse edasikestmise peale tuleb waadata senni, kui ta uue seaduse järele mitte tühjaks ei ole tehtud. Arwan, et selle kohta pikemalt enam seletada tarwis pole; kellele need seletused mitte mõjuwad ega makswad ei ole, neile seda selgeks teha ei saa. Kes seisukohast aru tahab saada, peab otsekohe ütleva, et need seadused, mis meil siamaani maks-

nud on, ei ole mitte tühjaks tehtud ja makswad edasi.

Siis on teine punkt: mis mõtleb walitsus teha, et seadusewastast olukorda ära lõpetada, ja seaduslikku korda jalale seada? Mis selle küsimuse esimesesse poollesse puutub, siis ei tarwita tema minu poolt mingisugust wastust. Minu arwates ei ole midagi seadusewastast olemas ja järjekult ei ole midagi ära lõpetada. Küsimuse teine poolt on: mis mõtleb Walitsus teha, et seaduslikku korda jalale seada? Selle peale on mul wastata, et praegusel walitsusel, ehk järgnewal walitsusel, kes tuleb, muidugi on tarwis selle eest hoolt kanda, et seadusline kord maksuma saab. Täheendan ühtlasi, et sõjaseadus, nagu ta meil praegu maksub, ei ole mitte enam sõjaseadus tegelikult, nagu tema wana tsarismuse ajal oli, waid ta on ainult üheks abinõuks, kuidas riigiwõim ennast kaitsema saab. Ma arwan, et demokraatlikes riigis, ja mu herrad pahemal pool, teie demokraatia on seal natuke ida poolt, teie teate, missuguseid õigusi ja missugust jõudu selleks tarwis on, et seda riigiwõimu maksuma panna. Pean toonitama, et demokraatlikes riigis, kus riigiwõim mitte wastolus ei ole rahwaga, ega rahwaesitusega, seal on riigiwõimul jõudu. Kus aga riigiwõim wastolus on rahwaga, seal on riigiwõimul jõudu tarwis, seal peab wõim walitsuse kätte antama, nagu see meil Saksa ajal oli „pantserdatud rusikas“; sel korral kui riik hädaohus on, wõib ta õigust jalule seada ja ennast kaitsta. Praegu on meie ümber terve maailm keerlemas ja pöörlemas. Meil on oma naabritega rahu olnud; seda rahu oleme meie terve aasta maitse- nud ja selle rahu ajal oleme wõinud kosuda, kuid meie peame seda ka teadma, et meie kõigelahemas naabruses olewad riigid kergesti niisugusesse seisukorda wõiwad sattuda, et nende wahel tüli algab, mis terwet maailma wõib ähwardada. Selleks juhtumiseks on tarwis, et see wõim walitsuse käes on, mis sel silmapilgul tarwis on ja see oleks seadus, mida meie sõjaseaduseks kutsume, ja mis senni kestaks, kui riigiwalitsus teise seaduse wälja annab, mis temale täit wõimu annab. Mina arwan, et ükski teine walitsus minu järel ei saa teisiti teha. (Kiiduawaldused).

4. Läbirääkimised W. W. seletuste puhul. Rkl. A. Palwadre (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seletus, mis meile h-ra siseminister Wabariigi Walitsuse nimel ette kandis ei rahulda arupärijaid mitte. Ma

arwan, et ei ole tarwis mitte wäga pikalt waielda selle üle, kas sõjaseaduse edasikestmine seadustele wastab wõi mitte, sest nähtawasti on walitsusel kindel seisukoht, ja teda teisele arusaamisele wiia ei saa. Kuid tahan siiski lühidalt selle juures peatada, et walitsuse seisukoht ei wasta meie seadustele, ei wasta praeguse walitsuse enese tegewusele. Wabariigi Walitsuse seisukoht on nähtawasti niisugune, et need seadused, mis otsekohe muudetud ei ole, maksawad edasi. Kuid see seisukoht ei ole mitte õige. Kui meie sellest seisukohast hakkaks oma seaduslikku korda waatama, siis peame tõepoolest tunnistama, et meil on praegu maksmas niisugused seadused, mida absurdilisteks tuleks lugeda. Mina ei tea, kas meil on seaduslikus korras otsekohe eriseadusega isegi muudetud need punktid Wenemaa seadustest, mille järele Eesti riigi maa-ala Wene kubermanguks loetakse. Nii wõiks seletada, et ei ole emas Eesti riiki, sest et Eesti riigi iseseiswus on loodud teatawa deklaratsiooniga, kus mitte ei ole otsekohe tähendatud misugused endistest seadustest on ära kaotatud. „Riigi Teatajas“ Nr. 1 — 1918. a., kus leidis Ajutise Walitsuse määrus, misugused seadused meil maksawad, on asatud sellele seisukohale, et meil maksawad Wene seadused, nii palju kui nemad muudetud ei ole pärastiste seadustega. Otsekohe seda muutmist ei nõuta, ainult nii palju kui endised seadused uutele wastu käiwad, muutuwad nad iseenesest. Sellele seisukohale asus ka Asutaw Kogu, kui ta kokku seadis Eesti Wabariigi Ajutise Walitsemise korra. Seal on seesama põhimõte wälja öeldud ja sellele seisukohale on asunud ka Wabariigi Walitsus, tarwitades waheajal § 12a. Sellel waheajal on muu seas seadus wastu wõetud ja Riigikogule kinnitamiseks ette pandud, mis sisaldab kahte paragrahwi: § 1) Wabariigi Walitsusel ja temale alluwatel ametiasutustel on õigus riigiametnikka ja teenijaid ametist wabastada. § 2) Koosseisu wähenemise korral wabakssaanud ametnikkudele makstakse poole kuu palk ette. See seadus on riigiwanema A. Piip'i ja töö- hoolekandeministri L. Olesk'i poolt alla kirjutatud. Siseminister Olesk asub teisele seisukohale kui töö- hoolekandeminister Olesk.

Lugu on niisugune: § 1 on täiesti maha kirjutatud Wene seaduste III. köitest § 785; § 2 korraldab sedasama asja, mis on korraldatud III köites § 574 ja 167, kuid uues seaduses ei ole mitte öeldud, et need endised määrused kaotawad oma maksu- wuse, — see tähendab, riigiwanem A. Piip

ja töö- hoolekandeminister L. Olesk on sellel arwamisel olnud, et kui uus seadus sisuliselt lahku läheb endisest, siis on maksew uus seadus, aga mitte endine. Kui töö- hoolekandeminister ja riigiwanem teisel arwamisel oleks olnud, siis ei oleks pruukinud neil mitte sarnast seadust üleüldse wälja anda, siis oleks ju ikkagi maksew olnud endine seadus. Mina leian, et meil seaduste seletamine, millele alus on pandud esimeses „Riigi Teatajas“, mis on leidnud tunnustamist Asutawa Kogu poolt ja Wabariigi Walitsuse poolt ja mis on awaldunud ka praeguse Wabariigi Walitsuse tegewuses, ei wasta praegusele Wabariigi Walitsuse seletusele.

H-ra siseminister tahab praegu seda seisukohta kaitsta, nagu oleks meil sõjaseadus maksew selle põhiseaduse paragrahwi alusel, mis lubas Wabariigi kodanikkude põhiõigusi kitsendada kaitse- seisukorra wäljakuulutamise- ga. See ei õnnesta. (Rkl. J. Soots kohalt: Kas sõjakestwus ka teada on?). Ma räägin praegu sellest, et sõjaseisukorra edasikestmine ei wasta meie põhiseadusele. Kuid õigus, meie oma arupärimises toonitasime ühtlasi, et sõjaseisukorra edasikestmine ei wasta ise- enesest sõjaseaduse mõttele ja ma wõin ka seda praegu korrata. Ma arwan, et Riigikogu liige hra J. Uluots, Rooma õiguse professor, wõiks seda tõendada, et Rooma õiguses oli põhimõte maksmas, et ajutised seadused, mis walitsuse poolt antakse teatawa aja peale, teatawatel asjaoludel, kaotawad oma maksu- wuse, kui aeg möödas on ehk kui asjaolud muutuwad, — see on põhi- mõte. Sõjaseisukorra seaduses on ette nähtud, et ta maksab ainult sõjaajal. § 1 sõjaseaduses on öeldud, et see seadus pan- nakse maksa nendes maakondades, mis kuuluwad sõjategewuse piirkonda ja mil- lel riiklistes ehk puhtsõjalistes suhetes ise- äraline tähtsus on. Tähendab, see seadus on mõeldaw teatawatel asjaoludel ja kui need muutuwad ja kui sõjategewuse piir- konda enam ei ole, siis on õige seaduse seletamine, et see seadus peaks kaduma. Seletused, mis Wabariigi Walitsuse poolt ette toodi, nagu oleks asi kõigeparemas korras seaduslikkuse mõttes, ei ole minu arwates mitte õiged. Mis puutub aga sisu- liselt küsimust, millega lõpetas h-ra sise- minister, siis pean ütleva, et ka sellest seisukohast ei rahulda meid Wabariigi Walitsuse seletus mitte. Hra siseminister, kui kindral- kuberner, ei tarwita kõiki neid wõimupiire, mis temale on antud (kuid möödamines pean ka tähendama; kindral- kubneri wõimupiiride andmine sise-

ministrile on ka küsitaw asi seaduslikkuse mõttes, sest kuigi sõjaseisukord on wälja kuulutatud seaduslikul alusel ja kuigi Wabariigi Walitsus wõib sõjaseisukorra wälja kuulutada, siiski ei wõi ta muuta üksikuid määrusi, mis ettenäewad ametnikkude ülesandeid, et siseministri asemele kindral-kuberneri panna, nii et sellest isenesest wõib lugeda seaduse mitteastumist ja seadusest üleastumist). Siseminister ei leia isegi tarwilikuks oma wõimu täies ulatuses tarwitada. Meie wõime konstateerida, et siseminister isegi ei tarwita ära neid harilikka abinõusid, mis temale kätte annab harilik seisukord. Meie arwates oleks täiesti seaduslikkuse mõtte ja seadusliku korra halwamine, kui walitsus ei leia isegi tarwilikuks tarwitada neid abinõusid riigi julgeoleku kaitseks, mis temale harilik seisukord kätte annab ja nõtab omale erakordseid wolitusi, mida ta siiski ei tarwita. See on täiesti ülearune, kui h-ra siseminister arwab, et praegu meie naabririikides igal pool midagi põlemas on. H-ra siseminister ei rääkinud midagi sellest, et ka meil asjaolud olemas on, mis sunniks tarwitama erakordseid seadusi. Seda h-ra siseminister selgeks meile ei teinud ja meie ei näe ka tarwidust, et Wabariigi Walitsusel oleks erakorralised wõimupiirid. Sellepärast ei leia Sots.-dem. Töölise Partei Riigikogu rühm Wabariigi Walitsuse seletust mitte rahuldawaks ja paneb ette järgmise ülemineku wormeli: „Wabariigi Walitsuse seletust sõjaseisukorra edasikestmise asjus ärakuulates lejab Riigikogu seletuse mitte rahuldawaks ja läheb päewakorras edasi“.

Rkl. J. Piiskar (is). Herra siseminister algas oma seletust sellega, et ta teatas, et sõjaseadus ei olla Wabariigi Walitsuse teades makswate seadustega wastolus. Selle wäitega püüdis ta ennast warjata. Mina järeldan sellest seisukohast seda, et nähtawasti praegune walitsus ei tahagi, ei mõtlegi sõjaseadust ära kaotada, seda enam, et härra siseminister edasi toonitas, et sõjaseadus makswat praegu täiesti seaduslikul alusel. Kuid selle juures on huwitaw konstateerida, et siseminister ei püüdnud poole sõnagagi põhjendada, kas meil sõjaseadus tarwilik on siseriiklises mõttes wõi mitte.

Ilmas wõida midagi juhtuda, ütleb ta. Ma ütleksin selle kohta, et ilmas tõesti wäga palju juhtuda wõib. Alles hiljuti tulid Tartust kuulujutud, et Mars olla lõhkenud ja üks tükk täies hoos maakera poole purjetawat. Wõib olla weel hulle-

maid asju ilmas. Aga mispärast kõigi nende imelikkude asjade tõttu Eestis sõjaseadust waja on, seda ei seletanud herra siseminister mitte. Ärgu pangu tema pahaks, kui ma ütlen, et tal ses suhtes üleüldse midagi ütelda ei olnud. Sõjaseadus on, nagu siseminister toonitas, abinõuks riigiwõimule, mis wastolus ei ole rahwaga. Riigiwõimul on wõimu tarwis ja seal on wäga tarwilik „pantserdatud rusikas“ — wiimase all mõttes ta muidugi sõjaseadust. Kui see lause mitte teisiti ei olnud mõeldud, siis ei saa ma siseministri seisukohast üleüldse mitte aru. Wõimule, mis wastolus ei ole rahwaga, on tarwis sõjaseadust. Mille jaoks? Kelle wastu? Kas Marsi elanikkude wastu? See jäeti ütlemata. (Wahelhüüe paremalt poolt: Kommunistide wastu!) Kui seda kommunistide wastu oleks tarwis olnud, siis oleks siseminister seda ütelnud, ette tuues selleks tarwilisi põhjusi. Seda on ju püütud alati toonitada, kuid kunagi ei ole neid põhjusi mitte leitud ja nõnda on see küsimus alati õhku rippuma jäänud. Herra siseminister on nii palju ikkagi gentleman, et ta seda mitte ei ütle, mida ta põhjendada ei saa. Kuid meie teame wäga hästi, kelle wastu sõjaseadust tarwitatakse. Teda tarwitatakse tööliste wastu. (Rkl. J. Soots kohalt: Mustakäpa mõrtsukate wastu tarwitatakse!) Pean ütlemata, et selles otsekoheses mõttes sõjaseadust Teie küll tarwitanud pole, sest muidu poleks nad nii palju maad wõtnud, nagu räägitakse. Ma ei hakka pikalt siin selle üle waidlema, puudutasin ainult paari asjaolu. Panen oma rühma nimel järgmise ülemineku wormeli ette: „Wabariigi Walitsuse seletust arupärimise peale sõjaseaduse edasikestmise kohta ärakuulates, kohustab Riigikogu Wabariigi Walitsust sõjaseadust kolme päewa jooksul ära kaotama ja läheb päewakorras edasi.“ (Naer ja müra paremal pool).

Ettepaneku teeme meie sellepärast, et minewal korral just paremal tiival toonitati, et nemad sõjaseaduse kaotamist sugugi ei karda ja soowitati meile ettepanekuga esineda. Tähendatud korral ei saanud meie seda wormilistel põhjustel teha ja teeme seda täna. Sellega anname meie wõimaluse paremale tiiwale näidata, kas nende wäited selle kohta, et nad sõjaseaduse kaotamist ei karda, küllalt põhjendatud on.

Rkl. J. Allikso (kom.): Sõjaseaduse küsimus on arupärijate poolt niisugusele alusele seatud, umbes kui oleks sõjaseaduse küsimus põhiseaduse seletamise

küsimus. Asi aga ei seisa mitte selles, kumb seadus õieti seletab. See on klassi-wahekordade küsimus.

Walitsusele ja Riigikogu rõhuwale enamusel on see muidugi mokka mööda, et kodanluse wäewõimuwalitsuse küsimus maskeeritakse § seletamisega, aga kui teie seda küsimust hääletama asute, siis tuleb ikkagi awalikuks, et kodanline enamus seadust oma kasuks seletab, nagu papid piiblit oma täitmata taskute kasuks seletawad. (Kõneleja kõnet saadawad alalised wahelhiüded paremalt poolt ja keskelt: Kes Teile selle kirjutab? Kas Teie hästi maha lugeda ei oska?) Selle on mulle Uluots kirjutatud.

Selle poolt, et sõjaseaduse edasikestmine seaduslik on, saawad hääletama kõik need rühmad, kes 1918 aasta detsembris sõjaseaduse ja sõjakohtud töörahwa wägistamiseks maksuma panid, töörahwa wéristamist kolmat aastat toimetawad (Ägedad protestihüüded paremalt poolt ja keskelt. Müra), karistussalkadega omal ajal terwe maa üle uputasid ja üle 2000 töölise ära hukanud on.

Isborski mehed ei peaks küll sõjaseadust abinõuks pidama, ilma milleta töörahwale aadert lasta ei saa, aga teie olete wariseerid. (Äge müra paremal pool. Rkl. J. Uluots kohalt: Kes on wariseerid? Kes? Uluots on üks. (Naer ja müra).

Juhataja O. Strandman: Kõneleja, ma peatan Teid, ja palun Riigikogu liikmeid mitte haawata.

Rkl. J. Allikso (jätkab kõnet): Mul pole ju pussi, millega haawata. Ja teil on siiski mõnusam, kui aadertlasta saab „seaduslikul“ alusel, aga mitte ilma seaduseta ja wastu seadust, nagu Isborskis.

Kui sõjaseaduse isad — sotsiaaldemokraadid — tänapäew ütewad, et nad sõjaseaduse wastu on, siis ei wähenda see nende teeneid, mis neil ses asjas on, et sõjaseadus juba kolmat aastat kestab; ka ei tähenda see nende seisukoht seda, et nad kodanlust enam ei teeni. Nad ainult arwawad, et teie ka ilma sõjaseaduseta saate oskama töörahwast kurnata ja rõhuda. Olete ju 25 kuud seda kunsti õppinud sotsiaaldemokraatide juhatusel.

Meie oleme teie wägiwalla wastu wõidelnud kõik need 25 kuud, ja see meie wõitlus saab edasi kestma kunni proletariaat wabastatud ei ole teie majanduslise ja poliitilise ikke alt. Selle wõitluse abinõudest on üks see, et meie teie silmakirjateenimise paljastame; kui teie endi seadusteandmist austate, siis austage oma põhi-

seaduse § 26, mille teine osa ütleb: „Kodanikkude wabadused wõiwad kitsendatud saada erakorraliste olude sunnil, kui riigikaitse seda nõuab ja igakord kindlaksmääratud tähtajaks“. Seda tähtaega ei ole aga kindlaks määratud ja sellepärast teeb Riigikogu Kommunistline rühm ettepaneku: „Riigikogu otsustab: Ajutise Walitsuse poolt wäljakuulutatud sõjaseisukord kestab kunni 25. jaanuarini 1921 a. kell 12-ni õösel ja on sellest silmapilgust lõpetatud.“ (Käteplagin pahemal pool.)

(Sõna saab faktiliseks märkuseks rkl. J. Uluots).

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Minu eelkõneleja seletas, et see, mida tema ette luges, olewat minu kirjutatud. (Üleüldine naer). Mina pean kinnitama, et mina sarnast kirja kirjutatud ei ole ja et see inimene, kes seda kirjutatud ja teile ette kannud, täielikult wale teateid on annud ja teid wale arwamisele juhtinud. Arwan, et rahwasaadikud igatahes wähemalt umbusklikud saawad olema oma õpetaja wastu. (Naer).

Rkl. J. Seljamaa (tõer.): Tööerakonna nimel teen järgmise ettepaneku: „Wabariigi Walitsuse seletust rahuldawaks lugedes, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Rkl. J. Tõnisson (rhw.): Austatud rahwaesitajad! Teil on meeles, kuidas praeguse walitsuse esimese esinemise puhul rahwaerakonna Riigikogu rühma esitaja tähelpanu selle peale juhtis, et see liig julge töötus on, kui walitsus lubab sõjaseadust järk-järgult wõimalikult ruttu kaotada. Nüüd on kolm kuud sellest mööda. Ja selle aja jooksul on sama walitsus oma esitajate läbi pidanud seletama, et sõjaseadus tarwilik on praegustes oludes. See tähendab, et töötused, mis siis enne Riigikogu walimisi anti, mitte ei olnud küllalt kaalutud. (Rkl. J. Soots: Siis ei olnud weel awalikku Kommunistide rühma). Siis olid tegewuses needsamad mehed, kes meil nüüd kommunistust awalikult esitawad, kuid nad olid siis weel palju kardetawamad ja hädaohtlikumad, sellepärast et nad salaja töötasid ja neid ei teatud tabada. Ja ma mõtlen, et Riigikogu liigetel tõelikult mitte ei ole põhjust Wabariigi Walitsuse uuele seletusele wastu waidlema hakata. Kes kainelt ümber waatab, see näeb, et meie tõesti weel mitte ei ole harilikudesse oludesse jõudnud. Eelmisel Riigikogu koosolekul esinesid Kommunistide rühma liikmed teatawate seletustega. Pea kõigist neist seletustest käis läbi ähwardus (Rkl. A. Anderkopp hüüab wahele: Teie lahk-

toetusel!). Teie, noormees, peaksite... (Tööerakonnast: Kõik on ühesugused Riigikogu liikmed!) Kõik ei ole aga mitte mõistlikud. (Kära tööerakonnas). (Rkl. A. Weiler: Mõnel läheb aastatega mõistus nõrgaks!) Aastaid on siiski tarwis, et mõistlikuks saada.

Juhataja O. Strandman: Palun mitte haawawaid ütelsi teha!

Rkl. J. Tõnisson (jätkab kõnet): Igaühe suud ei hakka mina mitte sulguma. (Rkl. L. Olesk: Teie oma kohta on see maksew!) Mõnel kipitab seal südame peal eluaeg midagi. Wõin Teile ainult ütelda, et kõigist Kommunistlise rühma esitajate seletustest käis läbi ähwardus Eesti riigi walitsemisekorra wastu wägiwaldselt wäljaastumisega. Kui niisuguse meeleoluga tullakse awalikult Riigikogus wälja, siis on kahtlemata selle suitsu taga tuli. (Pahe-malt poolt: Ega suitsu midu ole!) Lugu ongi nii, et kui meil sarnast suitsu tehakse awalikult, siis ei saa ometi walitsus silmi kinni pigistada selle hõõguwa tule wastu. (Wahelhüüe: Piibu suits!) Wälise tuule abil wõib sellest suurem tuli süttida. Meie ei saa mitte ainult juriidiliste arutustega küsimuste üle otsustada, waid peab tõelikka asjaolusid arwesse wõtma. Meil läheb raskeks ühel kui teisel walitsusel ilma arukordsete seadusemäärusteta riiki walit-seda.

See ei tähenda mitte, et meie saaksime nüüd selgeks teha iseenestele ja teistele, nagu ei oleks meil enam midagi sõjaseisukorra maksmajätmise wõi ärakaotamise asjus kõneleda. Wabariigi põhiseaduses on ette nähtud iseäralik kaitseseisukord. Meil ei taheta aga ometi kinnitada, et selle kaitseseisukorra all wõiks mõelda Wene sõjaseaduse edasikestmist ilma mingisuguste tarwiliste muutuste ja täiendusteta. (Wahelhüüe rkl. J. Soots'i poolt: See ei ole mitte Wene, waid Eesti seadus). Kindral, Teie ei tunne seaduste seletamist mitte nõnda hästi, kui sõjaasja. Isegi sõjaseisukorra wäljakuulutajad ütlewad, et see on Wene riigi sõjaseaduse põhjal maksuma pandud. Kui meie nüüd Sots.-dem. esitaja ajalikust seletusest kuuleme, kuidas meie sõjaseaduse makspanemise juures Wabariigi Walitsus on üksikute organide ehk elundite ülesandeid nõnda jaganud, nagu seda seaduslikuks ei saa tunnistada, kui seal kindral-kuberneri kohused pannakse siseministri peale, mitte aga arwesse ei wõeta, et kindral-kuberner sõjaseaduse teostamisel allus sõjawõimudele, siis tuleb seal wastolusid nähtawale. Sellepärast peaksime meie seaduslikkuse mõttes soo-

wima, et meil katsutaks sõjaseaduse edasikestmise juures rewideerimisele wõtta seda, mis põhiseadusega wastolus on. See ei tähenda aga mitte, et meie erakordsed seadused korragä peaksime ära kaotama. Neid tuleb täiesti meie põhiseaduse ja riigikorra nõuete kohaselt ümber walada, täiendada ja muuta. Ei ole meil sugugi tarwis Wene seadusi oma riigis maksuma jätta, nimelt sõjaseadust tema endisel kujul, waid meie muudame tema tõesti, nagu põhiseaduses öeldud on, kaitseseisukorraks ümber. Ses mõttes ei tahaks Rahwaerakond mitte leppida siseministri seletusega, waid ta soovitaks, et siin rewisjon ette wõetaks tulevase walitsuse poolt. Sellepärast ei ole wahest mitte hea ütelda, et meie walitsuse esitaja seletust ära kuulates seda rahuloldawaks tunnistame, ja siis päewakorras edasi läheme. Mina paneksin ette lihtülemineku wormeli: „Wabariigi Walitsuse esitaja seletust ärakuulates, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Siseminister L. Olesk: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja herra Tõnisson oma iseloomule truuks jäd-des, tegi tähenduse, nagu ei oleks tööerakondline walitsus oma lubamisi mitte täitnud. Ma pean ütlema, et see täiesti eksi-arwamine on. Kui walitsus ametisse astus ja seletas, et tema järk-järgult sõjaseaduse kaotusele üle läheb, siis ei oleks wõinud kuidagi wiisi mõtelda, et see sõjaseadus üksikute seadusandliste aktide läbi saaks järk-järgult ära kaotatud, sellepärast et niisuguseid järkusid wälja mõtelda wõimata on. Kuid järk-järguline kaotamine pidi tähendama seda, et kuigi sõjaseadus wormiliselt maksuma jääb, aga riigi walitsemisel ja riigielu juhtimisel niisugusele alusele üle minnakse, et seda sõjaseaduse olemas-olu tegelikult tähele ei pandaks. Ma pean ütlema, et wist keegi, isegi mitte kommunist, ei wõi ütelda, et meil sõjaseadust mingisuguse iseäralise waljusega tema täies ulatuses tarwitatud oleks. Ammugi ei saa seda Rahwaerakond ütelda. Sõjaseadus on järk-järgult nii kaugele ära kaotatud, et seda ligikaudu enam olemas ei olegi. Ma pean ütlema, mul tuli see piinlik lugu ette, et nõuti ühe maja rekwireerimise lõpetamist sellepärast, et sõjaseadus ei lubanud rekwireerida ja ma ei saanud muud, kui pidin seda rekwireerimist ära lõpetama, kuna selle seaduse järele ei wõi mitte maja rekwireerida selle jaoks, et seda ühe erasutusele anda (Rahwaesitaja J. Allikso: Ja weel kommunistidele!). Kommunistidest kahjuks sõjaseadus ei räägi. (Wahelhüüe Rkl. J. Allikso: Aga Teie räägite!) Selles

määruses ei ole ma kommunistidest rääkinud; kui Teie lugeda oskate, mis ma erakordselt kellegiga räägin, see ei puutu mitte siia. Sellepärast arwan mina tõendada wõivat, et Wabariigi Walitsus ei ole oma sõna murdnud ja ei ole mitte nii, nagu seda armastatakse teha, suurte lubadustega walitsema astunud. Seda, mis Tööerakond oma peale on wõtnud, täidab tema. (Kõhatatakse pahemal pool).

Mis siin sellesse puutub et kindral-kuberneri õigused on siseministri peale pandud siis pean ma tähendama, et nagu nendele herradele väga hästi tuttav on, on sõjaseadus wälja antud Wene seaduse järele ja seal suures riigis olid ametiasutused ja üksikud ametnikud, mida meie wäikeses Eesti riigis mitte olemas ei ole. Kui seda sõjaseadust meil tuli tarwitusele wõtta, siis tuli teda ka meie oludele kohaselt ümber mõelda. Kui minewal koosolekul keegi tähendas, et kindral-kuberneri õiguste andmisega siseministrile, wiimasele alama ametniku kohused peale pannakse, siis wõin ma tähendada, et see herra mitte waewaks ei olnud wõtnud seda seadust õieti järele waadata. Wene riigis allus kindral-kuberner mitte siseministrile, waid otsekohe tsaarile ja järjelikult olid kindral-kuberneri wolitused palju suuremad, kui siseministril. Sellepärast, kui kindral-kuberneri õigused siseministri peale pandi, ei olnud see mitte wiimase alandamine, waid teatawas mõttes ülendamine. Et see seadus täiesti meie oludele ei wasta, et meil teist mitte võimalik ei ole asemele panna, sest et sellekohaseid seadusi meil ei ole, peaks Riigikogu esimene töö olema, et tema sellekohase seaduse wäljatöötaks. Kui katsutakse seletada, et sõjaseadus juba sellepärast maksew ei ole, et meie põhiseadus ainult kaitseisukorrast räägib, siis ei ole need herrad meie põhiseaduse saamislooga mitte tuttawad ja sellele kaasa elanud. Kui seda asja järele uurida, siis leiame, et meie põhiseadus ei räägi mitte sõjawäest ega sõjaseisukorrast, waid räägib kaitsewäest ja kaitseisukorrast. Kaitseisukorra mõiste wõib anda ainult sõjaseadus, sest kõik need Wene seadused . . . (Stenogrammi lõpp segane ja arusaamatu). (Pahemalt poolt: Rääkige Eesti keeles!)

R k l. K. A s t (s d.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kahjuks ei ole mina mitte jurist ja ei saa sellepärast sarnasesse peensusesse tungida, nagu siin mitmed eelkõnelejad teinud on. Mina arwan aga, et see lõpuks ükskõik on, kas kindral-kuberner

keisrile ehk siseministrile allus. Meie oma kodustes oludes ei tohiks sellest midagi iseäralikku järelda. Küsimus ei seisa ju ka mitte selles, kas sõjaseadus praegu edasi kestab seaduslikul alusel ehk mitte; muidugi on see ka tähtis küll, kuid küsimus oma pearaskusega lasub selles, kas on weel tarwis sõjaseaduse edasikestwust wõtta. Waadake, kui meie sellest seisukohast püüaksime seisukorda waadelda, siis oleme sunnitud otsusele tulema, et ükski neist kõnelejatest, kes täna siin sõjaseadusest rääkisid, sõjaseaduse tarwilikkust põhjendada ei suutnud. Wäga huwitaw on märkida, et argumenteerides parempool ühte satub selle äärmise tiiwaga — seal pahemal pool akna all. Nagu teada, jutustawad selle pahema tiwa mehed üleüldisest rewolutsioonist, mis nende teades juuksekarwa otsas ripub ja walmis on iga silmapilk lahti pääsema. Waadake, sellisama üleilmilise rewolutsiooni argumentidega tulewad ka parempoolsed wälja. Wäga auwääriline herra Olesk, keda ma isikuna ja demokraadina tundma olen õppinud, sattus täna siseministrina kõneledes — ma loodan, et ta sellena täna siin wiimast korda kõneles — väga kahetsemiswäärilisse seisukorda.

Herra Tõnisson näeb muu seas rewolutsiooni hädaohtu, muidugi ilma-rewolutsiooni hädaohtu, selleski, et meie Riigikogu rühm asub, kes awalikult riigiwastasel seisukohal seisab, kuna aga waremalt nende meeste tegewus põrandaalla surutud oli. Ma tahaks herra Tõnisson'ile ja kõigile Riigikogu liigetele meele tuletada, et selles seisukorras ei ole midagi ettenägematut, sest igas riigis leiate teie praegu awalikka kommunistlikka organisatsiooni, ainult Eestis oli kommunistlik rühm pakku aetud. Ma tahaks uskuda, et kui Eestis kommunistlikud organisatsioonid awalikult lubatud oleks, siis nende meeste ülesastumine sama suurt naerulaginat sünnitaks, kui siin Riigikoguski. Teie teate, et Sakamaal oli isegi kaks kommunistlikku parteid: üks oli kommunistlik tööliste partei ja teine lihtne kommunistlik partei, ja peale selle tegutsesid nende kahe kommunistlise partei keskel rippumatad Saksa sotsialistid, kes ka kolmanda internatsionaali alusel seisid. Nende kahe legaalse kommunistlise partei tähtsus elus, sellest hoolimata, et nende ajalehed õige suures kaustas ilmusid ja kiirpressiga trükitud olid, oli nii wäike, et nad Asutawa Kogu walimistel kõigest kaks kohta said. Kumbki partei sai ühe koha. Rippumata sotsialistid said märksa rohkem kohti, sest et

wahe ei olnud veel nii suur nende ja teiste sots. parteide wahel ja et nende wahekord kolmanda internatsionaaliga selgelt küllalt allakriipsutatud ei olnud. Sellepärast arwan mina ka, et Eestis kommunistid selle läbi midagi wõitnud ei ole, et nad Riigikogus awalikult esineda wõiwad. Wõib olla, et nad südames isegi kahetsewad, et nendele wõimalus on antud seda kõnetooli siin tarwitada, kus nad ju midagi ei tee (Pahemalt poolt: Lööme lärmi!). Kõige sellega tahan mina ütelda, et kommunistid Eesti riigile mingit iseäralikumat hädaohtu ei sünnita, kui mujalgi riikides. Teised maad on suutnud ometi rahuliku walitsemise korra juure üle minna. Saksamaal näituseks on sõjaseadus walitsemas veel üksikutes maakondades, mitte üle terve riigi. (Rkl. J. Soots kohalt: Seal ei ole Wene kommunistlist reserwi!) Wene kommunistidest ei tea meie sedagi veel, kas see kirjatükk nende kirjutatud oli, mis siin täna ette loeti. Wene kommunismist peame meie tunnistama, et ta ajajärgust, kus ta agressiiv ilmawõitmise plaane üles püüdis seada, ammugi taganenud on. Trotski ja Lenini awalikultantud seletustes, mis nad ajakirjanikkudele andsid, on öeldud, et Wene kommunism ei ole mitte edasitungiw kommunist, waid enesekaitsemisele asuw kommunism. Muidugi ei ole see tänase õhtu arutamise aine ja ma ei peata selle juures pikemalt.

Ma tahan ainult ühtainust mõtet arendada: et mingi iseäralik hädaoht Eestit praegusel silmapilgul ei ähwarda, ja siis nõuaks just puhtotstarbekohasus sõjaseaduse ärakaotamist ka wormilikult, kuigi ta sisulikul olewat peaaegu ära kaotatud. Küsimus seisab selles, mida meie wõidak, kui meie sõjaseaduse ära kaotaks. Meie wõidak kõige pealt seda, et nendele, kes väljaspool piiri kisendawad sellest, et meie riikline kord kuigi tugew ja püsiw ei olla, näitaks, et Eesti seltskondline meelolu sedawõrd riikline on, et meil mingisuguseid erakordseid wõimukäsitamise abinõusid waja tarwitada ei ole. (Rkl. J. Soots kohalt: Laseme oma moona wälja wedada Wenemaale?) Herra kindral, moona wäljajedu ja piirisulgumine on kaks hoopis iverseja, mis sõjaseadusest ära ei ripu.

Nüüd paar sõna sellest, et meil sõjaseadust tegelikult ei pandawat maksma. Selle iseloomustamiseks tõi herra siseminister ette muu seas, et tema olewat seda silmas pidades, et sõjaseadus tuleb likwideerida, keelanud ühe maja rekwireerimise edasikestmist. Imelik on, et herra siseminister ise just selle näituse tõi, ma usun,

see pole mitte saladus, et see on wist töölistemaja Karja uulitsal; ei tea kuidas just selle maja rekwireerimise ärakaotamise juures herra siseministril meeles oli, et sõjaseaduse likwideerimisele järk-järgult peab asuma, kuna aga tsiwiilisikuid andes puhtpoliitiliste kuritegude eest sõjakohtu kätte, seda ei tule herra siseministrile mitte meele. Meil on aeg sõjaseadust järk-järgult likwideerima hakata. Siin on väga iseloomulik, et neis asjus, kus sõjaseadus walitsusele, nii ütelda, mitte midagi ei maksa, wõi seal, kus kasulik on walitsusele ütelda, meie tahame sõjaseadust likwideerida, — neis asjus wõidakse likwideerida sõjaseadust. Neis asjus, aga, kus walitsus näeb kasuliku olewat sõjaseadust alles hoida, — seal hoitakse seda ka alles; see on iseloomulik joon. Lõpuks ei saa ma mitte oma kahjatsust awaldamata jätta, et just herra Olesk, kellest ma isikliselt palju lugu pean, siin pidi esinema sõjaseaduse apoloogiaga. Tema seletustest tuli niiviisi wälja, et sõjaseadus on midagi sarnast, mis riigiwõimule peab paratamata külge kuuluma. Kui nüüd silmas pidada seda ärewat olukorda, mis meil kodus walitseb, siis oleks herra Olesk'i arwamise järele ainsaks wõimaluseks julgeoleku kindlustamisel sõjaseadus; aga ma arwan, et see ometi herra Olesk'i tõsine mõte ei ole; herra Olesk tunneb wist seda ütelist väga hästi, et püssitikkude otsas ei istuta. Aga, Jumal tänatud, Eestis ei istuta kusagil püssitikkude otsas. Kui kusagil püssitikkude otsas istutakse, siis on see kõigepealt meie lähemal — ida pool, meie suures naabruses. Wenemaal ja mõnedes sarnastes diktatuuririikides, nagu Ungari; aga seal, kus demokraatline kord walitseb, ei ole sarnast istumist tarwis, ja ma imestan väga, et just herra Olesk siin sõjaseaduse kaitsjana üles astus.

Weel üks märkus. See herra, kes siit kõnetoolilt ette luges mingisuguse kirja, mis temale kirjutatud, wõi temale kaasa antud, luges sellest kirjast lauseid, et sots.-dem. olla esimesed sõjaseaduse ülesleidjad olnud ja selles asjas sellele tiiwale, kes nüüd kuuldawasti warsti walitsema hakkab, nõuandjad olnud. (Paremalt poolt: Õpetage neid!). Mitte meie ei ole sõjaseaduse ülesleidjad; meie oleme selleks liiga noored. Wast teate, et sõjaseadus maksis juba enne meid maades, kus sõda peeti, E. Sots.-dem T. Parteid ei olnud siis veel olemas. Mida aga E. Sots.-dem. T. Partei osawõttel Eesti riigis korda saadeti, seda ma ütlen teile kohe: E. Sots.-dem. T. Partei walitsuses-olemise ajal pandi maksma

Eestis sõjaaegne sõjaseadus ilmtingimata ja wastuwaidlemata. Pidagu see herra seal akna juures meeles, et kui Eestis sõjaseadus välja kuulutati, siis Narooa poolt need mehed Eesti kallale tungisid, kes oma maal igasuguse õiguslise korra ära häwitanud olid, kes oma maal isegi selleks, et inimesi ilma kohtuta mitte maha nõttida, waewaks ei wõtnud sõjaseadust välja kuulutada. (Kisa pahemal pool). (Juhataja: Palun rahu!) Meie leidsime tarwilikuks sõjaseadust välja kuulutada; see oli enesekaitse abinõu. Nüüd, kus see lahing on tagasi löödud, kus Eestis

Juhataja O. Strandman: Tahtsin rahwaes. J. Allikso'le märkuse teha. Kui tema kõneleda soowib, siis on selleks kõnetool. (Rkl. K. Päts: Tal pole walmis kirjutatud!).

Rkl. K. Ast (jätkab): Nüüd, kus demokraatline kord juba üle aasta maksew on, nüüd ei ole mitte sõjaseadust tarwis. Meie arwame, et sõjaseadus sel mõödul, kuidas seda tarwitatakse, just nende weeks on, kes weskit mitte selleks üles seadnud ei ole, et jahu jahwatada waid mingisugust kihwtist tolmu. (Käteplagin pahemal pool).

Rkl. J. Soans (kom.): Herrad Riigikogu liikmed! Siin on palju räägitud sõjaseadusest ja selle ärakaotamisest. Siseminister Einbund tähendas (Üleüldine naer) seda, et sõjaseadus pidada olema tarwilik riigikaitseks, kuid need herrad, kes paremal tiival istuwad ja suure enamusega siin on ja suur rahwaenamus olewat nende seljataga, miks loodawad nemad sõjaseadusest kaitset. (Rkl. J. Uluts: Kirp wõib ka hammustada!) Neil on juba kaitse olemas, miks on seda sõjaseadust weel tarwis. Teiseks on siin räägitud kommunistidest. Ma tahaksin teada, mis-sugused need kommunistid siis on; need parema tiiva äärsed on ju niisamasugused, nemad on kommunistid, sest nemad wõtawad mõisaid üle; miks nad ei ole niisamasugused, kui pahemal pool? (Paremalt poolt: Istuge siis siia, miks Teie siis seal istute!) Teie platsid on ju siin täis. (Rkl. J. Soots: Tulge üle!) Niisama siis näitab see siin ära, et sõjaseadust on tarwis kodanlisele klassile ainult, et töölisi surwe alla hoida. Siin, näituseks, streigib sadamatahas sellepärast, et walitsus neile kuidagi wastu ei tule ja ei täida nende nõudmisi ja selleks on siis walitsusel tarwis, et neid hoida oma käpa all, kes streigiwad. Nii palju, kui mina sest aru saan, on sõjaseadus siis tarwitusel, kui mingisugune hädahoht riiki ähwardab, kui on sõda tulemas,

ehk waenlasega kokkupõrkamine. (Rkl. J. Soots: Teie ju kuulatasite meile sõda!). Aga mispärast hoitakse 2—3 aastat enne sõjatulekut sõjaseadus alal? (Üleüldine naer). Siis sellest on näha, et need herrad iga päew sõjawalmis tahawad olla; nemad tahawad sõjaseadust ja ei wõi mitte sõjaseadust ära kaotada; neil on seda tingimata tarwis. Ei ole kedagi kuulda, et keegi tahaks peale tungida, ei ole siamaani ka midagi näha. Teie tahate tihti sõita Wenemaale äri tegema ja selle jaoks siis hoiate sõjaseadust, kardate, et midu ei wõi sinna sõita. (Kõik see aeg tormiline naer). Sõjaseadus on neil selleks tarwis, et kedagi üles puua, et öösel tulla töölist kinni wõtma ja wangihoonesse panema, siis ei jõua ju talle enam sõjaseadust välja kuulutada, waid see peab olema ennem välja kuulutatud. Wangikambrites on palju inimesi, kes ootawad igatsusega lahtilaskmist. Teie peate neid sõjaseadusega trellide taga. (Rkl. K. Päts: Muurke enne oma taktikat). (Rkl. J. Soots: Tunnistage Eesti iseseiswust!) Kes on olnud Eesti iseseiswuse wastu? (Rkl. J. Soots: Kommunistid!) Teie oma lehed tunnistasid, et kommunistid iseseiswuse poolt olid. (Rkl. J. Soots: Need olid Wene kommunistid, aga mitte Eesti!) Eesti kommunistid on juba enne Eesti iseseiswust tunnistanud, kui teie seda tunnistanud olete. Ja 1917. a., kui enamline walitsus siin sees oli, siis ei jätnud nemad iseseiswust mitte tunnistamata. (Rkl. K. Päts: Ei tunnistanud!) Teie ei tunnista mitte Eesti iseseiswust, waid ainult sõjaseadust. Sellega olen lõpetanud. (Üleüldine naer. Käteplagin pahemal pool).

Rkl. J. Wanja (kom.): Just sellest kirjast tahtsin ma siin mõne sõna rääkida. Siin naerdakse selle üle, et Kommunistiline rühm oma kõnega kirjalikult esines. Teie peaksite punastama ja häbenema, aga mitte naerma. (Kõneleja loeb Riigikogu liigetele hulga haawawaid sõnu).

Juhataja O. Strandman: Ma palun Riigikogu liigetele mitte haawawaid ütelsi ütelda, sest mitte Teie ei ole siin juhataja, waid mina, ja kui Teie minu korralduse alla ennast ei heida, siis wõtan ma Teilt sõnaõiguse ära.

Rkl. J. Wanja (jätkab kõnet): Kõiges selles on sõjaseadus süüdi, et meil enam mehi ei ole olemas, kes isiklikult kõneleda oskaksid. Nüüd tullakse ja naerdakse selle üle. Teie toonitate, et sõjaseadus järk-järgult saab ära kaotatud. On see ka järk-järgult kaotamine, kui te wõtate

inimeste käest maja ära ja wiskate nad uulitsale. See on sõjaseaduse kaotamine ainult kodanlise klassi kasuks ja ma ei näe selles mingisugust tööliste huwi. Kui toodi siin näituseks ette Wenemaa, et seal ei ole waewaks wõetudki sõjaseadust wälja kuulutada, siis peate seda teadma, et seal on kaks kord aastas amnestia kuulutatud ja peale Poolamaaga rahutegemist lõpetati kohe wäejooksikute tagakiusamine, kuna see aga siin praegu edasi kestab.

5. Ülemineku wormeli was-tuwõtmine. Juhataja O. Strandman: Juhatusel on sisse tulnud wiis resolutsiooni.

Soowitakse, et ma nad ette loen? Esimene on rahwasaadiku A. Palwadre poolt, mis kõlab järgmiselt: „Wabariigi Walitsuse seletust sõjaseisukorra edasikestwuse asjus ärakuulates, leiab Riigikogu seletuse mitterahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“ Teine on Ises. Sots. Tööl. Partei esitaja J. Piiskar'i poolt: „Wabariigi Walitsuse seletust arupärimise peale sõjaseaduse edasikestmise kohta ärakuulates, kohustab Riigikogu Wabariigi Walitsust sõjaseadust 3 päewa jooksul ära kaotama ja läheb päewakorras edasi.“ Kolmas on Kommunistilise Partei ettepanek: „Riigikogu otsustab: Ajutise Walitsuse poolt wäljakuulutatud sõjaseisukord kestab kuni 25. jaanuarini 1921. a. kella 12-ni öösel ja on sellest silmapilgust lõpetatud.“ Neljas on herra J. Seljamaa resolutsioon: „Wabariigi Walitsuse seletust rahuldawaks lugedes, läheb Riigikogu päewakorras edasi.“ Wiies on E. Rahwaerakonna rühma nimel rahwaesitaja J. Tõnisson'i resolutsioon: „Wabariigi Walitsuse esitaja seletusi ärakuulates läheb Riigikogu päewakorras edasi.“

Panen need resolutsioonid selles järjekorras hääletamisele, kudas nad sisse on tulnud. Riigikogu kodukorra § 58 põhjal tulewad nad esiteks kõik poolthääletamisele. (Rkl. J. Allikso palub sõna, mida talle mitte ei anta, sest et hääletamisele on asutud). (Rkl. J. Allikso räägib midagi, millest mitte aru ei saa). Kõige pealt tuleb hääletamisele poolt rkl. A. Palwadre ettepanek. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Ma palun sõna korra kohta!) Ma ei saa kahjuks sõna anda, sest ma olen hääletamisele asunud. Kui Teie minu tegeusega rahul ei ole, awaldage protesti. (Hääletatakse ettepanekuid esitamise järjekorras. Sekr. loeb hääli). Hääletamise tagajärgedest selgub, et ükski ülemineku wormel absoluutset enamust pole saanud.

88 Riigikogu liiget on koos ja kõige rohkem hääli on saanud herra J. Seljamaa ettepanek, nimelt 39 häält, seega pole ka see ettepanek absoluutset enamust saanud. Kodukorra § 58 põhjal tulewad nüüd kõik need ettepanekud uuesti poolt ja wastu hääletamisele, alates sellest ettepanekust, mis kõige rohkem hääli on saanud, — see on, herra J. Seljamaa ettepanekust. Panen siis selle ettepaneku kõige pealt hääletamisele. (Hääletatakse poolt ja wastu). Järgmisena on kõige rohkem hääli saanud Rahwaerakonna ettepanek, nimelt 20 häält poolt. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Järgmine häälteenamuse järele on rkl. A. Palwadre ettepanek — on saanud 17 häält poolt. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes wastu? Nüüd on kaks ettepanekut: Iseseiswate Sots. Partei Riigikogu rühma ettepanek ja Kommunistilise rühma ettepanek, mis ühepalju hääli saanud. Nii palju, kui mul meele on, on herra J. Piiskar'i ettepanek warem sisse antud ja panen ta sellepärast ennem hääletamisele. Kes on herra J. Piiskar'i ettepaneku poolt? Kes wastu? Järgmisena tuleb hääletamisele Kommunistilise rühma ettepanek. Kes selle ettepaneku poolt on? Kes wastu? Riigikogu on hääletamisega näidanud, et Riigikogu liikme J. Seljamaa poolt ette pandud ülemineku wormel wastu on wõetud: 37 häält poolt, 29 wastu.

6. Amnestia-sead. eeln. E. Is. S. T. P. Rk. rühma ettep. Juhataja O. Strandman: Kodukorra § 32 järele on seaduse eelnõu arutamise korra suhtes kahel isikul sõnaõigus poolt ja kahel wastu. Soowitakse selle ettepaneku kohta sõna wõtta?

Rkl. O. Gustawson (is.): Pärast Tartu rahu ratifitseerimist...

Juhataja O. Strandman: Kas soowite amnestiaküsimust sisuliselt arutada ehk soowitate seda komisjon anda?

Rkl. O. Gustawson (jätkab): Amnestiaküsimus ei ole läinud mitte wäiksemaks, waid on läinud terawamaks ja tarwidus amnestia järele suureneb iga päewaga. On palju inimesi wäljakohtute ja administratiiv kohtu korras kergel käel trahwitud. See ei kõlba mitte praegu rahajal ja sellepärast tuleb nõuda, et tuleks jalule seada nende inimeste õigused, kes on waewlemas, kas wangikodades ehk üle piiri wälja on saadetud ja keda jälgitakse salapolitsei suure karja poolt. Oma rühma nimel panen mina ette seda seaduse eel-

nõu päewakorda wõtta, teda rutuliseks tunnistada ja asuda otsekohe tema sisulisele arutamisele.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Mina teen ettepaneku seda seaduse eelnõu anda üleüldisesse komisjoni arutusele ja siis saaks seda ühes ennem sinnaantud ettepanekutega ühiselt arutusele wõtta.

Juhataja O. Strandman: Sõna on rahwaesitajal J. Piiskar'il. Esimene ettepanek on amnestiaseadust täna kohe arutusele wõtta. Ma palun teada, kas tahate selle ettepaneku poolt wõi vastu rääkida. (J. Piiskar: Poolt).

Rkl. J. Piiskar (is.): Nagu juba rõhutatud, on amnestiaseadus rutulise iseloomuga, seda sellepärast, et inimesed, kes tema alla peawad kuuluma, on niihästi kohtuwõimude käes kui ka administratiivwõimude käes ja wangilaagrites. Nende kohta wõidakse isegi sõjakohtu korras surmaotsuseid teha ja täide saata jne. Teiselt poolt on meie sisseantud seaduse eelnõu eelmisel koosolekul Riigikogu liigetele kätte antud ja on wõimalus olnud sellega tutwuneda. Ta ei ole isendast mitte pikk ja parandusi wõidakse tema juures ju teisel lugemisel teha, nagu harilikult. Nii ei ole ühelt poolt mingisugust wadjadust teda komisjoni saata ja teiselt poolt teame meie aga, et Asutawa Kogu ajal, kus peale Tartu rahu ratifitseerimist küsimus põhimõtteliselt jaatawalt otsustati, asutati amnestia komisjon, kellele kohuseks tehti wastawa eelnõuga esineda. See komisjon kõige oma eluea kestel selle eelnõuga ei esinenud ja kui nüüd ettepanek tehakse eelnõu jälle komisjoni anda, siis kardame meie wäga, et teda wõib tabada seesama saatus, mis osaks sai eelmisele, nimelt Asutawa Kogu amnestia põhimõttelikule otsusele — läheb komisjoni ja jääbki sinna. Neil motiivididel waidlen ma selle seaduse eelnõu komisjoni kätte andmise vastu ja toetan ettepanekut teda täna esimesele lugemisele wõtta.

Juhataja O. Strandman: Kui keegi rkl. A. Anderkopp'i ettepaneku poolt tahab rääkida, siis wõin ma ühele Riigikogu liikmele sõna anda. Sõnasoowijaid ei ole. Panen hääletamisele ettepaneku eelnõu rutuliseks tunnistada ja asuda tema otsekohesele arutamisele. (Hääletatakse poolt ja vastu). Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Poolt on olnud 30 häält, vastu 48. Sõna on korra kohta rahwaesit. H. Martna'l.

Rkl. H. Martna (sd.): Herra A. Anderkopp ei ole sisuliselt selle amnestiaseaduse wäljaandmise kohta mitte waiel-

nud, aga et herra Anderkopp minewal Riigikogu koosolekul, kui meie rühma poolt ettepanek tehti iseäralist amnestia komisjoni walida, selle ettepaneku vastu waidles selle põhjendusega, kas seda üleüldise tarwis on, siis pidi sellest nii aru saama, et seda amnestiaseaduse eelnõu tahetakse ühte niisugusesse komisjoni anda, kus ta pikemat aega seista wõib. Teisest küljest on meie arwates aga need asjaolud, mis omal ajal sundisid Asutawat Kogu amnestia komisjoni walima, praegu weel makswad, nagu siin täna juba tähendati, ja meie arwates on endiselt õige tarwilik amnestiaseadust wälja anda, just sellepärast, et minu arwates on weel üks tähtis asjaolu see, et meil kauemat aega sõjawäljakohtud töötanud on, kes üksteisega mitte ühenduses ei ole olnud ja et üks sõjawäljakohus on inimese ühe teatud kuriteo eest karistuse alla mõistnud, näituseks üheks aastaks sunnitööle, teine sõjawäljakohus mõistis sellesama kuriteo eest 4 aastaks sunnitööle, kolmas mõistis 8, 10 jne. aastaks sunnitööle, ja on isegi niisuguseid asju, et eluksajaks sunnitööle on mõistetud sellesama kuriteo eest. See tuleb sellest, et sõjawäljakohtudel karistuse määramise juures liig suur wabadus on olnud, mis neil Ajutise Walitsuse 25. märtsi 1919. a. määruse järele oli antud. Sõjawäljakohtud wõisid mõista sunnitööle, wangiroodu ja isegi surma, ilma et tarwis oleks olnud kuriteo wahel wahet teha. Selle tagajärg on see, et üksikud kodanikud mitmetwiisi karistada on saanud ühe ja sellesama kuriteo eest. See mõjub wäga halvasti kodanikkude õigustunde peale. Meie igatahes ei wõi enda juures niisuguse seisukorraga mitte leppida. Omal ajal juba tähendati, et palwete läbiwaatamise komisjonis, kus üksikud armuandmise palwed otsustati, wõeti ka seda seisukorda arwesse ja sellepärast, et neid asjaolusid silmas peeti, leiti ka tarwilikuks amnestiaseadust wälja anda. Asutawa Kogu palwete komisjon andis kümnete kaupa inimestele armu, mis sugugi mitte normaal nähtus ei olnud ja mis ainult niisugusel korral sündida wõib, kui riigis õigusmõistmise kindlad printsiibid mitte makswad ei ole. Minu ja minu rühma arwates tuleb niisugune seisukord likwideerida, sellepärast arwame meie, et seda amnestiaseaduse eelnõu ei wõiks mitte üleüldisesse komisjoni anda, kuhu tema tingimata pikemat aega seisma jääks. Minewasest koosolekust on juba küllalt aega mööda, aga selles küsimuses ei ole seisukohta wõetud; sellepärast teen mina Sots.-dem. rüh-

ma nimel ettepaneku, et see amnestiaseaduse eelnõu antakse erikomisjoni kätte, jagajaks arw 10 wõttes.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Ega iga asi kahe korraga ei lõpe, tuleb kolmas kord weel järele. Minewal Riigikogu koosolekul tuli sedasama komisjoni-küsimust eitawalt otsustada. Täna tuleb weel kolmas kord eitawalt otsustada, aga nagu näha, mööda sellest ei pääse. On järeldusi tehtud minu ettepanekust, millega mina mitte nõus olla ei wõi. Kui mina ettepaneku teen seda seadust üleüldisesse komisjoni anda, siis on minu seisukoht ikkagi see, et see komisjon ka midagi teeb. Mina ei asu sellele seisukohale, et komisjon mitte midagi ei tee ja eelnõu pikemaks ajaks nurka paneb. Minu äranägemise ja teadmise järele on meil osa materjaali selle küsimuse kohta olemas (olen üleüldise komisjoni liige), eriti lõpetati wiimane koosolek just sellepärast ära, et arwata oli, et see küsimus üleüldisesse komisjoni tuleb ja mitte arutusele ei wõeta. Minu äranägemise järele ei ole Riigikogu komisjonide ülesannetes eelnõude mahamatmine, waid töötegmine. Pean juure lisama seda, et mina ei ole kõnelenud sellest, et eelnõu maha matta ja ka mitte sellest, et otsust anda amnestia kohta ja eelnõu otsekohe arutuse alla wõtta, nagu rahwaesitaja H. Martna seda tähendas, waid olen ettepaneku teinud seda eelnõu üleüldisesse komisjoni anda materjaalina.

Rkl. H. Martna (sd.): Mina ei saanud herra A. Anderkopp'i ettepanekust minewal korral aru sellepärast, et herra A. Anderkopp toonitas, et Riigikogu weel mitte otsustanud ei ole, kas tema amnestiaseaduse eelnõu wõib wälja anda wõi mitte ja sellepärast, kui Riigikogu seda mitte otsustanud ei ole, ei wõi ka seda mitte oletada, et Riigikogu selle eelnõu komisjoni selle jaoks annab, et seaduseelnõu wälja töötada. Niisugust korda üleüldse meie kodukorras ei ole, et ühele komisjonile mõni asi ainult materjaalina antakse, kui temale kohuseks on tehtud mingisugune eelnõu wälja töötada.

Juhataja O. Strandman: Kas on weel sõnasoowijaid hääletamise motiivide kohta? (Pahemalt poolt: Paluks ettepanekuid ette kanda!) Seda ma wõin. Siin on rkl. A. Anderkopp'i ettepanek: „Iseseiswate Sotsialistide rühma amnestiaseaduse eelnõu üleüldisesse komisjoni materjaalina anda.“ Teine on rkl. H. Martna ettepanek: „Riigikogu Sots.-dem.

rühma nimel teen ettepaneku amnestiaseaduse eelnõu erikomisjoni anda, jagajaks 10 wõtta.“

Rkl. J. Allikso (kom.): Kommunistline Tööliiterühm näeb amnestiaseaduse igasugustesse komisjonidesse andmises täiesti selle mahamatmist, nii nagu siin kõik on maha maetud. Amnestia küsimused on arutusel olnud, see on juba mitmes kord ja ikka lükatakse tagasi; üks teeb ettepaneku üleüldisesse komisjoni anda ja teine ettepanek on sots.-demokraatide poolt erikomisjoni anda. Kindel on, et kodanline enamus lükkab selle seaduse eelnõu tagasi ja matab tema komisjoni maha, et kaitseda ennast sellega, et amnestiat mitte anda ja sellepärast tuleb paljudel türmides ja traataedades istuda ja muudes kohtades, kus weel töölisi waewatakse. Nad teawad, et see tööline, kes praegu türmis istub, et see wõib oma suuga nii mõndagi ütelda. Professor Uluots näeb praegu seda, et tööline loeb paberi pealt maha, aga kui sealt türmist tulewad tööliised wälja, kes mitte paberilt ei loe, usun, et siis professor Uluots ei naera enam, waid wõib olla hakkab professor Uluots hulguma.

Juhataja O. Strandman: Ma peatan Teid, kõneleja; pean ütleva, et palun Teid hääletamise motiivide juure jääda ja mitte isiklikuks minna.

Rkl. J. Allikso (jätkates): Nii me näeme juba siin, et tööliste esitajal ei ole mitte wõimalust rääkida, mida tema rääkida tahab. Seda ei luba see pagana kodukord ja nii edasi. See on kindel, et meie läheme siit wäljaspoole, kutsume töölisi üles...

Juhataja O. Strandman: Peatan Teid, kõneleja, ja hoiatan; kui Teie siin kriminaal kuriteole üles kutsute, siis saawad Teie wastu abinõud tarwitusele wõetud.

Rkl. J. Allikso (jätkates): Kommunistline Tööliiterühm hääletab igasuguste komisjonidesse andmiste wastu ja saab kõik tegema, et amnestia saab töölistele läbi wiidud.

Juhataja O. Strandman: Et ettepanekud paralleelsed on, siis panen nad hääletamisele selles järjekorras, nagu nad sisse on tulnud. Kõige pealt rkl. A. Anderkopp'i ettepanek; siis rkl. H. Martna oma. (Hääletatakse). Riigikogu liikme A. Anderkopp'i ettepanek on saanud 50 häält, sellega siis absoluutse enamuse — koos on 88 Riigikogu liiget. Herra H. Martna et-

ettepanek on saanud 25 häält poolt. Sellega on rkl. A. Anderkopp'i ettepanek vastu võetud.

Rkl. J. Piiskar (is.): Teen ettepaneku määrata komisjonile selle eelnõu läbi vaatamiseks 7-päevaline tähtaeg.

(Hääletamisel lükatakse rkl. J. Piiskari ettepanek 45 hälega 31 vastu tagasi).

7. Riigikaitse välisaj., kodukorra, omavalits. ja üld. kom. täiend. walim.

Rkl. A. Liiberg (is.): E. Iseseiswa Sots. Tööl. P. rühma nimel teatan, et rühm asus järgmisele seisukohale oma walimiste asjus: iga rühm seab oma poolt üles kandidaadid ja ühel ehk teisel rühmal ei ole mitte õigust awaldada mõju nende kandidaatide walimise juures rühma peale. Riigikogu kirjutab need kandidaadid, mis on ette pandud rühma poolt ja ei kohusta ühtegi rühma seda ehk teist üles seadma kandidaadiks. Seda silmas pidades ei leia rühm ühtegi põhjust muuta endist walikut ja seab üles riigikaitse komisjoni kandidaadiks rühma liikme K. Freibergi, niisama ka välisasjade komisjoni rühma liikme H. Kruusi. Peale selle teen ettepaneku ümber walida endistesse komisjonidesse walitud kandidaadid ja nimelt: omawalitsuse komisjoni — rahwaes. O. Münther'i asemele rahwaes. P. Abramson'i, üleüldisesse komisjoni rahwaes. J. Meerits'i — P. Abramson'i ja kodukorra komisjoni J. Meerits'i — O. Münther'i asemele.

Rkl. J. Piiskar (is.): Teen ettepaneku korrage walida.

Rkl. J. Allikso (kom.): Kommunistilise Tööliiserühma nimel teen ettepaneku, et andmeid saada komisjoni tööst, mis muidu tööliste silma ei puutu, ka kommunistide seast kandidaati walida; selleks seane üles rahwaesitaja J. Wanja.

(Sõna saab rkl. J. Piiskar faktiliseks märkuseks).

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma konstateerin seda Asutawa Kogu praksise põhjal, kus tarwitati harilikult sarnast walimise wiisi: kui olid täiendawad walimised, siis seati ühe ja teise rühma poolt kandidaadid üles, kuid kui palju neid ka üles ei seatud, hääletati nad kõik en block.

Juhataja O. Strandman: Mitmesuguseid komisjone ei saanud mitte korrage walida ja kui teie minu teguwiisi ei saa heaks kiita, ehk sellega rahul ei ole, võite protesti awaldada. Ma panen üksikult iga komisjoni kandidaadi hääletami-

sele. Siin tehti ettepanek Riigikogu liikme J. Meerits'i asemele walida üleüldisesse komisjoni P. Abramson'i. Minul ei ole aga weel mitte teada, kas Riigikogu liige J. Meerits üleüldisest komisjonist välja astunud on. On Riigikogu liige J. Meerits siin? (Meerits kohalt: Ja, ma teatan siis, et ma välja astun).

Riigikogu komisjoni on ette pandud E. Iseseisw. Sots. Tööl. P. rühma poolt K. Freiberg. Kes on selle poolt, et herra K. Freiberg riigikaitse komisjoni walitakse? (Hääletatakse poolt ja vastu). Sellega on rkl. K. Freibergi kandidatuur 43 hälega 27 vastu tagasi lükatud. Siis on ettepanek tehtud välisasjade komisjoni walida rkl. H. Kruusi. (Hääletatakse poolt ja vastu). Sellega on rkl. H. Kruusikandidatuur 39 hälega 31 vastu tagasi lükatud.

Järgmine ettepanek on walida omawalitsuse komisjoni rkl. O. Münther'i asemele rkl. P. Abramson. Kes on selle poolt? Kes vastu? Soowitakse hääle lugemist? (Ei). Sellega on nähtawana enamusega rkl. P. Abramson omawalitsuse komisjoni walitud.

Järgmine ettepanek on üleüldisesse komisjoni J. Meerits'i asemele walida P. Abramson. Kes on poolt? Kes vastu? Häälteenamusega on rkl. P. Abramson üleüldisesse komisjoni walitud.

Järgmine ettepanek on kodukorra komisjoni väljaastunud O. Münther'i asemele walida rkl. J. Meerits. Kes poolt? Kes vastu? Häälteenamusega on rkl. J. Meerits kodukorra komisjoni walitud.

Sõna on rahwaesitajal J. Piiskar'il erakorraliseks teadaandeks komisjonide walimiste tagajärgede kohta.

8. Rkl. J. Piiskari erakorraline teadanne E. I. S. T. P.

Rk. r. seisukoha awaldamiseks kom. walimiste tagajärgede kohta.

Rkl. J. Piiskar (is.): Nagu juba kandidaatide ülesseadmise puhul meie rühma poolt toonitati, waatab meie rühm komisjonide peale, kui ettewalmistawate asutuste peale, kuhu iga rühm saadab oma liigetest need, keda ta sinna otstarbekohaseks peab saata. Nüüd on aga meie erakonna kandidaadid juba teist korda tagasi lükatud, õigem, läbi kukutatud ja meie ei saa teisiti, kui peame sellest järeldusi tegema: meile on selge, et siin sulguda tahe-

takse opositsiooni suud. Kui meie esitajaid tahetakse eemale hoida teatawast etewalmistamise tööst ja seda tehakse isegi ilma põhjendamata, ainult mahahääletamisega, siis on arwata, et sellele aktile teised samasugused järgnewad. Seda tehakse ilma motiweerimata enamuserakondade poolt, algades tööerakonnaga ja lõpetades äärmise parempoollega. (Naer. Parevalt poolt: Kas Teie sakslasi ka hulka arwate?) Sellepärast järeldan, et meil ei ole tegemist mitte üksiku nähtusega, waid süsteemiga, millega püütakse warjata opositsiooni eest just neid alasid, mille üle kõige rohkem on tarwis silmad lahti hoida. Need on meie välisasjad, mille üle küll kõige rohkem kõneldud, — tarwis meele tuletada ainult „Revalise“ asja, — ühe sõnaga, kõik need alad, millele kohta kõige rohkem walgust kardetakse. Edasi näitab see akt töötawale rahwale, igatahes sellele osale, mis meie selja taga seisab, mis meil õieti oodata on kodanliselt parlamendilt. Kuid tema näitab weel rohkem. Ta näitab, kuidas kodanline enamus ise hindab oma demokraatiat ja üleüldise hääleõiguse põhjal walitud Riigikogu ja tema liikmeid. Neid tunnistatakse ainult nii palju, kui palju see tarwilik ja wastuõetaw on. On see aga teisiti, siis unustatakse ära igasugused demokraatia algnõuded ja wõetakse arwesse ainult nii palju, kui see oma klassihuwidele wastab. Siis unustatakse ära, et igaüks Riigikogu liige samawiisi rahwaesitaja on, kui teine ja tehakse sellest demokraatiast, mida muidu ikka kiidetakse, hoopis teistsugused järeldused; wõetakse ära Riigikogu liikme õigused, järeldades, et vähemuse jaoks ei ole demokraatiat, waid — pidage aga suu. See on järeldus, mis meie sellest hääletamisest olene sunnitud tegema. Tänapäewase surweakti abil tahetakse opositsioonis-olewatelt erakondadelt wõimalus wõtta omi ülesandeid Riigikogu liigetena täita. Meie protesteerime sarnase enamuserakondade tegewuse wastu, naelutame kinni selle fakti ja tahame selle surwe-abinõu wastu kõigi käsitatawate abinõudega wõidelda. Neid motiive ette kandes, on mul ülesandeks rühma nimel ette kanda järgmine erakorraline teadaanne: E. Iseseisw. Sots. Tööl. P. Riigikogu rühma erakorraline teadaanne. Eesti Iseseisw. Sots. Tööl. P. Riigikogu rühma poolt välisasjade ja riigikaitse komisjonidesse ülesseatud kandidaatide teistkordne läbikukutamine näitab, et enamuserakonnad on asunud järjekindlalt kitsendama pahempoolsetesse opositsioon-erakondadesse kuuluwate Riigikogu

liigete õigusi. Seda konstateerides teatab rühm, et ta loeb oma kohuseks energiliselt wõidelda kõigi sarnaste kodanluse wägivallo- ja surweaktide wastu kõigi abinõudega. (Käteplagin pahemal pool).

Juhataja O. Strandman: Sõna on palunud weel rahwaes. J. Allikso. Minul oli päris selge, mis jaoks sõna palus rahwaes. J. Piiskar. Rahwaesitajale J. Allikso'le, kes sõna soovis, vähemate rühmade wägistamise asjus, mina sõna anda ei saa sellepärast, et siin kodukorra nõuete kohaselt mina selgusele ei saa, mille üle kõnelda soowitakse.

9. Sead. eeln. Eesti Juhataja O. Wenemaa wabelise Strandman: raudteekonwentsiooni See eelnõu on Wabariigi Walitsuse kinnitamise kohta. poolt ette pandud.

Et see mitte leping ei ole, siis on ettepanek tehtud seda seaduse eelnõu välisasjade komisjoni anda Hääletamise motiivide kohta on sõna rahwaes. J. Allikso'le.

Rkl. J. Allikso (kom.): Kõigest neist wägistamistest, niisama sellest, et mulle sõna mitte ei antud, paistab wälja, et herradel on juba kibe kuulda, nendel herradel, kes igasugust wägistamist järjekindlalt korraldawad selleks, et töörahwast weel rohkem mässida selle wõrgu sisse, kuhu ta juba sügawalt on mässitud. Nagu näha, ei saa enam Riigikogu liikmedki siin sõna. On kindel, et seaduse eelnõud ja paragrahwid ei saa mitte omale muid eesmärkisid siin kätte, kui et töölisi rohkem ja rohkem kinni mässida ja siis paremini prassida nende turjal. Terwe see akt, mida kodanline enamus siin wälja töötab, nõretab täiesti tööliste werest.

Juhataja O. Strandman: Kõneleja, kutsun Teid korra juure.

Rkl. J. Allikso (jätkab): See on mul juba teada, et kutsutakse korra juure. Korda walmistatakse ja tarwitatakse selleks, et töölisi wälja kurnata ja arusaadaw, et see praegu nii peab edasi minema; just selles mõttes, ma ei saa siin teisiti. (Juhataja: Palun Teid selle juure jääda, milleks sõna palusite!) Tööliste seisukoht on niisugune, ma räägin seda wälja ja siis on selge, et kui tööliste esitajad peaksid wõtma osa seadusandlisest tegewusest (Juhataja: Ma palun selle aine kohta rääkida, milleks sõna wõtsite!) (Kära pahemal pool). Töölisel on kindlas teadmises, mis teie teete, ja ei lase ennast kinni siduda, waid hoopis selle wastu saawad kõigewaljemat protesti igasuguste wägistamiste wastu awaldama.

10. E. Is. S. T. P. (Wilistamine pahemal pool, jalga detrampimine, kära. Juhataja kutsub kordapidama, kuid kära kestab edasi. Juhataja kuulatab waheaja).

Waheaja algus kell 7.50 min.

Peale waheaga algab koosolek kell 8.05 m.

Eesti Is. S. T. P. Rk. rühma kohtadelt algab wilistamine ja jalgeda trampimine.

Juhataja O. Strandman: Kuulutan wieminutilise waheaja.

(Juhataja korraldusel toimetatakse obstruktsiooni toimepanijad politseinikkude abil koosoleku-saalist välja. Siis jätkatakse koosolekut).

11. Rkl. E. Jonase, K. Freibergi, O. Gustawsoni, J. Piiskari, A. Hanseni ja P. Keerdo 3. koosolekuks väljaheitmine.

Juhataja O. Strandman: Koosolek kestab edasi. Täna Riigikogu koosolekul on kurb juhtumine ette tulnud, mida meie terve Asutawa Kogu ajal näinud ei ole. Meil on üks rühm tahtnud Riigikogu tööd takistada. Meie ajutiselt

maksmapandud kodukorras ei ole see juhtumine mitte kindlasti ette nähtud. Sellepärast oli Riigikogu Juhatus sunnitud omawolil abinõusid tarwitusele wõtma ja neid pärast Riigikogule heakskiitmiseks ette panema. Ta oli sunnitud seda tegema sellepärast, et Riigikogu edasitöötamist wõimaldada. Kodukorra § 74 põhjal teen ma ettepaneku Riigikogu liiget O. Gustawsoni kolmeks koosolekuks välja heita. § 74 lõpu järele on väljaheidetud õigus enne sõna saada seletuseks. Kuna praegune ettepanek sellepärast on tulnud, et väljaheidetu ei lasknud Riigikogul tööd teha, sellepärast panen ma Riigikogule hääletamiseks ette, kas Riigikogu liikmele O. Gustawson'ile sõna anda wõi mitte. (Wahelhüüded paremalt poolt: Ei. Ei! Rkl. A. Ostra: Tingimata! Wahelhüüded paremalt poolt: Ta ei ole ju koosolekul!).

Juhataja O. Strandman: Mina wõin teda kutsuda lasta. Panen selle küsimuse hääletamisele. Kes on rkl. O. Gustawson'ile sõnaandmise poolt, palun käed üles tõsta. Kes vastu? Seega on otsustatud Riigikogu liikmele O. Gustawson'ile sõna mitte anda. Panen hääletamisele Riigikogu liikmele O. Gustawson'i kolmeks koosolekuks väljaheitmise ettepaneku. Kes on selle ettepaneku poolt? Kes vastu? Hääletenamusega on otsustatud rkl. O. Gustawson'i kolmeks koos-

olekuks välja heita. Teen Riigikogu liikme E. Jonas'e kohta sellesama ettepaneku.

Rkl. K. Ast (sd.): Ma jäin sõna-wõtmisega hiljaks siis, kui ettepanek oli tehtud kolmeks koosolekuks kõrwaldada Riigikogu liiget O. Gustawson'i. Lugu seisab selles, et mina isikliselt pean muidugi seda wahejuhtumist väga kurwaks ja kahjatsusewääriliseks, aga ometigi on sarnaseid juhtumisi ja veel hullemaidki teiste parlamentides küllalt ette tulnud. Saan aru, et juhatajal õigus oli koosolekult kõrwaldada neid, kes Riigikogu tööd tegemast takistasid, aga teiselt poolt saan ma küllalt aru obstruktsiooni-tegijatest, sest nendele oli nende arwamise järele ja ka paljude teiste arwamise järele ülekohut tehtud sellega, et nende esitajaid komisjoni ei lastud. Nii, et ka nende seisukorrast saan ma väga hästi aru. Sellepärast leian mina, et juhataja ettepanek obstruktsiooni-tegijaid kolmest koosolekust kõrwaldada, liig raske karistus on, ja teen isikliselt — mitte fraktsiooni nimel, kes selle küsimuse kohta weel seisukohta wõtta ei ole saanud — ettepaneku, kõrwaldada neid ainult üheks koosolekuks, tähendab tänaseks, lootes, et nad tulewal koosolekul oma obstruktsiooni enam ei korda.

Rkl. J. Allikso (kom.): Kommunistlike Töölisterühma nimel teatan, et meie siin ettewõetud wahejuhtumisega täiesti solidaarsed oleme. See, mis siin praegu kordub, selle paljastamisest ametlikult ei ole rühm otsustanud mitte osa wõtta, siis tunneme ainult kaasa ja anname teada, et Kommunistline Töölisterühm selle wägiwalla paljastamiseks ja protestiks selle vastu lahkub sennikauaks koosolekult, kunni saawad päewakorrapunktid, millest Kommunistline Töölisterühm mitte osa ei wõta, hääletamisega, see on kunni 12. päewakorrapunktini, läbi.

Juhataja O. Strandman: Teen ettepaneku Riigikogu liiget E. Jonas't kolmeks koosolekuks välja heita. Kes on selle ettepaneku poolt, palun käed üles tõsta. Palun hääled ära lugeda. Palun neid, kes herra K. Ast'i ettepaneku poolt on, et Riigikogu liiget E. Jonas't üheks koosolekuks välja heita, käed üles tõsta.

Kuna siin kvalifitseeritud enamust waja on, mitmed üksikud liikmed aga koosolekult ära läinud on, mõned välja heidetud, siis ei ole mul praegu enam kindlasti selge, kas 55 on $\frac{2}{3}$ häälest ja sellepärast panen ma esimese ettepaneku weel kord hääletamisele, et Riigikogu liiget E. Jonas't kolmeks koosolekuks välja heita. Palun neid, kes selle poolt, käed üles tõsta. (Ettepanek:

Wahe ära lugeda). Ega see ei ole see, see on teine hääletamine. Palun neid, kes selle ettepaneku wastu on, käed üles tõsta. Sellega on see ettepanek kvalifitseeritud enamuse saanud. Ma arwan, et herra K. Ast ei nõua oma ettepaneku hääletamist. (Rkl. K. Ast: Ei nõua!). Siis teen ettepaneku Riigikogu liiget K. Freibergi kolmeks koosolekuks välja heita.

Rkl. K. Wirma (sd.): Ma tahaks teada, kas veel neid palju on, kas ei võiks korraga hääletada. (Üleüldine naer).

Juhataja O. Strandman: Ma ei saa kahjuks seda ettepanekut hääletamisele panna. Palun neid, kes selle poolt on, et herra K. Freibergi kolmeks koosolekuks välja heita, käed üles tõsta. Palun neid, kes selle wastu on, käed üles tõsta. Riigikoguliige K. Freiberg on kolmeks koosolekuks välja heidetud. Teen ettepaneku Riigikogu liiget J. Piiskari korrarikumise pärast kolmeks koosolekuks välja heita. Sõnasooijaid ei ole. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Rkl. J. Piiskar on kolmeks koosolekuks välja heidetud. Teen ettepaneku Riigikogu liiget A. Hansen'i korrarikumise pärast kolmeks koosolekuks välja heita. Sõnasooijaid ei ole. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, käed üles tõsta. Kes wastu? Rkl. A. Hansen on kolmeks koosolekuks välja heidetud. Teen ettepaneku Riigikogu liiget P. Keerdo't kolmeks koosolekuks välja heita. Panen hääletamisele. See ettepanek on wastu võetud. Ma konstateerin, et ühes nendega lahkus ka rkl. M. Bleiman, keda ma mitte segaduse-sunnitamisest ei märganud, ühtlasi lahkus ka rkl. P. Abramson ning rkl. A. Liiberg. Sellega läheb Riigikogu tänase päewakorra punkti juure, mis siis arutusel oli, kui segadus sündis, s. o. 4. päewakorra punkti juure, mis järgmiselt kõlab: seaduse eelnõu Eesti-Wenemaa wahelise raudteekonventsiooni kinnitamise kohta — Wabariigi Walitsuse ettepanek. Sõnasooijaid selle ettepaneku kohta ei ole. Ettepanek on tehtud seda seaduse eelnõu välisasjade komisjoni anda. Panen selle ettepaneku hääletamisele. Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

12. Ülesleiduste, kaubamärk., mustrite ja mudelite kaitse sead. eelnõu. Juhataja O. Strandman: Ettepanek on tehtud seda seaduse eelnõu üleüldisesse komisjoni anda. Panen selle ettepaneku hää-

letamisele. (Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

13. Sead. eeln. mõnede muudatuste kohta äri- maksu seaduses. Juhataja O. Strandman: Ettepanek on tehtud seda seaduse eelnõu enne rahaasjanduse ja siis üleüldisesse komisjoni anda. Teistsuguseid ettepanekuid ei tehta, panen selle ettepaneku hääletamisele. (Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

14. Seemnemüügi korrald. sead. eelnõu. Juhataja O. Strandman: Ettepanek on tehtud seda seaduse eelnõu maakomisjoni anda. Teistsuguseid ettepanekuid ei tehta. Panen hääletamisele. (Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

15. Siseministeeriumile 59.900 marga kred. määramine. Juhataja O. Strandman: On tehtud ettepanek siseministeeriumile 59.900 marga suuruse krediidi määramine ülewõetud rüütelkondade waranduste walitsemiseks — anda rahaasjanduse komisjoni. Teistsuguseid ettepanekuid ei tehta, panen selle ettepaneku hääletamisele. (Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

16. Sead. eelnõu mõisate korratu majapidamise ja laast. asjus. Juhataja O. Strandman: Seaduse eelnõu Ajutise Walitsuse poolt 28. weebr. 1919. a. wastuwõetud esimese täiendawa määruse — mõisate korratu majapidamise ja laastamise asjus („Riigi Teataja“ nr. 15 — 19 a.) täiendamise kohta — Wabariigi Walitsuse ettepanek. Ettepanek on tehtud seda seaduse eelnõu maakomisjoni anda. Teistsuguseid ettepanekuid pole tehtud. Panen ta hääletamisele. (Ettepanek võetakse ühelhäälel wastu).

17. Sead. eelnõud arstide kutsetegewuse kohta. Juhataja O. Strandman: Seaduste eelnõud arstide kutsetegewuse kohta — Wabariigi Walitsuse ettepanek. Nimetatud eelnõu kohta on tehtud kahesugused ettepanekud: anda teda omawalitsuse komisjoni ja teine ettepanek — anda teda üleüldisesse komisjoni.

Rkl. A. Uuesson (töer.): Teen ettepaneku seda seaduse eelnõu anda esiteks omawalitsuse komisjoni ja sealt edasi üleüldisesse.

Juhataja O. Strandman: Riigikogu liikmed ühinewad selle ettepanekuga ja teistsuguseid ettepanekuid ei tehta. Panen ülemalnimetud ettepaneku hääletamisele. (Ettepanek ühelhäälel vastu wõetud).

18. Täiend. sead. eeln. posliini sead. X peat. muutmise kohta. Juhataja O. Strandman: Täiendaw seaduse eelnõu posliiniseaduse kümnen-dama peatüki muutmise kohta — Wabariigi Walitsuse ettepanek — on kawatsetud anda alguses rahaasjanduse komisjoni ja sealt edasi üleüldisesse. Teistsuguseid ettepanekuid ei tehta, sellepärast panen ta hääletamisele. (Ettepanek wõetakse ühelhäälel vastu).

19. Teadaanne Riigikontroll-nõukogu liikme P. Reisik'i ametist wabastamise kohta. Juhataja O. Strandman: Palun sekretääri Riigikontrollnõukogu liikme P. Reisik'i kirja ette lugeda.

Sekretäär (loeb): Herra Riigikontrolöörile. Palun Teid, herra Riigikontrolöör, Riigikogu ees samme astuda, et mind Riigikontrollnõukogu liikme ametist wabastataks. Tallinnas, 22. jaanuaril 1921. a. Riigikontrollnõukogu liige P. Reisik.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Teen ettepaneku järgmist ülemineku wormeli vastu wõtta: Riigikogu ärakuulates Riigikontrollnõukogu liikme P. Reisik'i teada-annet ametist wabastamise asjus läheb päewakorras edasi.

Juhataja O. Strandman: Rahwaesitaja A. Anderkopp'i ettepanekut on kõik kuulnud, nõnda et selle kordamist enam tarwis ei ole. Teisi ettepanekuid ei ole tehtud, panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletamisel wõetakse ettepanek vastu).

20. W. W. palwe kohust. wabastamise kohta. Juhataja O. Strandman: Riigikogu Juhatuse on Wabariigi Walitsuselt järgmise kirja saanud: Palume Riigikogu meid Wabariigi Walitsuse liikmete kohustest wabastada. 4. jaanuaril 1920. a.

Riigiwanem ja sõjaminister A. Piip. Kaubandus-tööstus ja teedeminister Joh. Kukk. Haridusminister J. Annusson. Põl-lutöominister Th. Pool. Toitlusminister Peet Johanson. Sise-, töö- ja hoolekan-deminister Lui Olesk. Kohtu- ja välismi-nister O. Strandman. Rahaminister K. Baars.

Kes soovib selle teadaande kohta sõna wõtta?

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Meil ei ole mitte põhiseaduses ära määratud see kord, kuidas ametistlahkuw walitsus asju edasi annab ja millal tema wolitused lõpe-wad. Ma teen järgmise ettepaneku, mis õieti kahest punktist koos seisab: 1) wabastada praegune Wabariigi Walit-sus ametist, kui uus Walitsus ametisse on kutsutud ja 2) teha Riigikogu esimehele ülesandeks esineda uue walitsuse kokku-seadmise asjus Riigikogule ettepanekuga.

Juhataja O. Strandman: Kas soowitakse selle ettepaneku kohta sõna wõtta? Sõnasoowijaid ei ole. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääleta-misel wõetakse ettepanek vastu).

21. Terwitus-telegr. ette-kandmine. Juhataja O. Strandman: Siis on weel mõned terwitused, palun sekretääri neid ette lugeda.

Sekretäär (loeb): Riigikogu. Toompea lossis. Tallinnas. Pärnumaa Põllu-meeste koosolek oma terwes kogus soovib Riigikogule tema wastutusrikkas töös Eesti riigi ehitamisel paremat edu ja õnne. Koosoleku juhatus. (Käteplagin).

Tallinn. Riigikogu esimehele. Demobi-liseeritud sõjawäelaste liit terwitab südamest Riigikogu oma liidu asutamise puhul. Tartus 20. jaan. 21. a. kell 23—30. Ajutise juhatus nimel Kriisa. (Käteplagin).

22. Järgmise koosoleku määramine. Juhataja O. Strandman: Seega on Riigikogu koosoleku päewakord läbi. Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku kohta?

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Teen ettepaneku järgmist koosolekut 15 min. waheaja järele pidada.

(Hääletamisel wõetakse see ettepanek vastu).

Koosolek lõpeb kell 9 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees O. Strandman.
Sekretäär A. Tupits.

